

Aanvraagformulier studieprotocol landzoogdieren

Gebruik dit formulier om het onderzoek te beschrijven zoals het feitelijk zal worden uitgevoerd. Mail het formulier naar IvD@zoogdiervereniging.nl met in cc de CCD-projectleider en de verantwoordelijke art 9-functionaris, zodat zij op de hoogte zijn van de aanvraag die op hun naam wordt ingediend (dit kan dezelfde persoon zijn).

Algemene informatie

1. CCD project

Naam instellingsvergunninghouder	Zoogdierstichting
Titel en nummer CCD project	Populatie-dynamisch onderzoek aan in het wild levende landzoogdieren ten behoeve van beleid, beheer en wetenschap, AVD24800202215944
CCD projectleider	
Startdatum CCD vergunning	3 mei 2022
Einddatum CCD vergunning	31 maart 2027

2. Studie

Titel Studieprotocol	Zenderen van wolven in Utrecht
Studieprotocol nummer	ZV_2025_15944_12
Startdatum*	1-10-2025
Geplande einddatum*	31-3-2027

* Vul een realistische begin- en einddatum in, vul niet automatisch de einddatum van het CCD project in.

3. Beoogde locatie waar het onderzoek zal worden uitgevoerd

☒ In het wild, gelieve te specificeren:	<i>Provincie Utrecht, specifiek de Utrechtse Heuvelrug</i>
☐ Anders, gelieve te specificeren:	<i>Klik hier om tekst in te voeren</i>

4. Aard van de voorgestelde studie

- ☒ Nieuw studieprotocol (ga naar 6)
- ☐ Nieuw studieprotocol, eerder uitgevoerd met eenzelfde proefopzet (ga naar 6)
- ☐ Addendum bij goedgekeurd studieprotocol (ga naar 5)

5. Addendum (alleen invullen als sprake is van een wijziging)

Startdatum addendum

Betreft:

☐ Wijziging of toevoeging van groep/dieren.*	<i>Geef wijzigingen aan in het betrokken item</i>
☐ Verlenging van de looptijd van het studieprotocol.* Nieuwe einddatum:	<i>Klik hier om een datum in te vullen</i>
☐ Wijziging of toevoeging personen	<i>Geef wijzigingen aan in het betrokken item</i>
☐ Anders:*	<i>Toevoeging extra vangmiddel: de strikval</i>

Geef de vereiste wijzigingen in alle andere items van het formulier aan in **rode tekst** en **streep onderdelen die niet langer van toepassing zijn door**. Indien het een wijziging betreft aangegeven met *, beantwoord dan ook onderstaande vragen.

Voor een tweede addendum: Accepteer de rode tekstwijzigingen (van het 1^e addendum) in blok 5 door ze te veranderen in de standaardkleur, lettertype en kopieer de items aangegeven met * en plak deze onder het vorige addendum en geef de informatie voor het nieuwe addendum op.

Beschrijf en motiveer de wijzigingen

Beschrijf de gevraagde wijziging(en) met betrekking tot de dierproef, zoals (experimentele) onderzoeksopzet, groepsgrootte, procedures, tijdspad en motiveer welke specifieke vragen door de wijziging moeten worden beantwoord, en/of wat de reden is dat het onderzoeksvoorstel niet binnen de toegekende termijn kan worden afgerond, welke onderdelen nog moeten worden gedaan, motiveer tot wanneer de geldigheidsduur moet worden verlengd.

Leidt de wijziging tot een wijziging van het aantal dieren?

☐ Nee ☐ Ja, beschrijf:

Leidt de wijziging tot een verandering in de mate van cumulatief ongerief? Zo ja, geef dan een beschrijving.

☐ Nee ☐ Ja, beschrijf:

Beschrijf eventuele verdere/andere gevolgen.

6. Betrokken personen

Rol	Naam	E-mail	Bevoegdheid	Tel.nr.
CCD projectleider			Art. 9	
Projectleider van het projectteam			Dierenarts	
Verantwoordelijke Art. 9			Art. 9	
Overige medewerker			Dierenarts	
Overige medewerker			Dierenarts	
Overige medewerker			Dierenarts	
Overige medewerker			Dierenarts	
Overige medewerker			Art. 6	
Overige medewerker			Kaderstelling	
Overige medewerker				
Overige medewerker				
Overige medewerker				

7. Externe samenwerking (indien van toepassing)

Contactpersoon/-personen

Zie boven.

Beschrijf samenwerking

De uitvoering van het zenderen zal in samenwerking gaan met lokale specialisten: xxxxxxx voor het vangen van de dieren, xxxxxxx voor aanlevering van een passende zender en diverse regionale of wildlife dierenartsen voor de hulp bij het verdoven van de wolf/wolven. De eindverantwoordelijkheid ligt bij de Zoogdierstichting (Zoogdierverseniging).

Doel en opzet van de voorgestelde studie

8. Onderzoeksvragen en toelichting over de voorgestelde dierproef

Welke wetenschappelijke of maatschappelijke overwegingen, feiten, resultaten hebben geleid tot het moeten uitvoeren van het voorgestelde onderzoek?

- Noem de specifieke onderzoeksvragen die moeten worden beantwoord door de voorgestelde dierproeven.

De wolf is sinds enige jaren terug in Nederland, maar de terugkeer van de wolf ligt maatschappelijk zeer gevoelig. In de beeldvorming is de wolf een schuw dier. In de praktijk (2022-2025 Hoge Veluwe, 2023-2025: Utrechtse Heuvelrug) blijken er echter individuen te zijn die veel minder schuw gedrag vertonen dan de meeste wolven en die daadwerkelijk gevaarlijk zijn voor mensen. Om meer inzicht te krijgen in het gedrag van wolven in leefgebieden zoals de Utrechtse Heuvelrug die een druk medegebruik kennen van menselijke activiteiten (recreatie, wonen, landbouwactiviteiten, bosbouw, militaire oefeningen, etc.), is het nodig om het ruimtelijk gedrag van wolven/wolf te onderzoeken, omdat het samenleven van wolf en mens in zo'n directe nabijheid van elkaar vrijwel nergens ter wereld voorkomt. In Nederland zorgt deze nabijheid van wolf en mens bovendien voor veel maatschappelijke onrust. Gezien de, normaliter, schuwe leefwijze in combinatie met de mogelijkheid zich snel te kunnen verplaatsen, is het terreingebruik en gedrag van wolven enkel goed te onderzoeken met behulp van een halsbandzender. Het aanbrengen van een halsbandzender kan enkel onder een verdoving, waarmee het aanbrengen van de zender een dierproef is. De wolf/wolven kunnen zowel bemachtigd worden middels verdoving op korte afstand met een verdovingsgeweer of door gebruik van een strikval om het dier 'ter plaatse' te houden en daarna op korte afstand met verdovingsgeweer te verdoven. De data die met een halsbandzender verkregen wordt, laat het toe om het gedrag en terreingebruik van een specifieke wolf/wolven nauwkeurig te volgen. Het zenderen van een wolven/wolf levert daarmee veel inzicht in het gedrag van de dieren in een door mensen gedomineerd landschap, wat een bijdrage levert aan de bescherming van de soort. De verkregen inzichten dragen, hopelijk, bij aan het voorkomen van wolf-mens conflicten en levert ook fundamentele kennis op over het gedrag van wolven. Onderzoeksvragen die beantwoordt kunnen worden op basis van de data van een wolf met (halsband) zender zijn bijvoorbeeld: welke gebieden worden gebruikt om te rusten? Hoe vaak, wanneer (gedurende de dag) en in welke periode van het jaar wordt leefgebied buiten de heide- en bosgebieden bezocht? Zoekt het dier actief (meer dan verwacht) stedelijk gebied op? Welke gebieden worden gemeden en wanneer? Etc.

- Licht de gekozen handelingen toe.

De voorgestelde proef draagt bij aan thema A: onderzoek naar habitatgebruik en rust- of verblijfplaatsen' en thema B: 'populatieonderzoek'.

9. Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

De wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie zijn beschreven in het CCD-project en zijn geëvalueerd door de DEC en CCD. Het kan echter zijn dat de studie een zeer specifieke wetenschappelijke of maatschappelijke relevantie heeft die niet expliciet als zodanig werd vermeld in de CCD-aanvraag. Deze aanvullende relevantie moet hier worden gepresenteerd.

- ☒ Ja, de wetenschappelijke relevantie is in overeenstemming met de informatie die in het CCD-project wordt gepresenteerd. Eventuele aanvullende informatie? Beschrijf als het van toepassing is:
Het wetenschappelijke belang van dit onderzoek betreft het vergroten van de kennis over wolven in een door mensen gedomineerd landschap.
- ☒ Ja, de maatschappelijke relevantie is in overeenstemming met de informatie die in het CCD-project wordt gepresenteerd. Eventuele aanvullende informatie? Beschrijf als het van toepassing is:
Zenderonderzoek aan wolf/wolven draagt bij aan de kennis over wolven en geeft inzicht in het gedrag en ruimtegebruik. Daarmee kan een eventueel debat over de aanwezigheid van de wolf op basis van data en feiten worden gevoerd.

10. De 3V's

De 3 V's (vervanging, verfijning en vermindering), zijn al besproken in de CCD-aanvraag.

- ☒ Ja, de 3 V's zijn in lijn met de informatie die in het CCD-project wordt gepresenteerd.
Eventuele aanvullende informatie? Beschrijf als het van toepassing is:

Klik hier om tekst in te voeren

11. Proefopzet van de dierproef

Overzichtstabel van de dieren

Tabel dupliceren als u meer dan 3 experimenten/groepen heeft.

	Experiment/groep 1		
Handeling	<i>Vangen, verdoven, hanteren, meten, wegen, zender aanbrengen, nemen bloed- & DNA-sample.</i>		
Type dierproef*	<i>3.4.3.1</i>		
Ongeriefinschatting (licht/matig/ernstig)	<i>Matig</i>		
Soort (incl. Latijnse naam)	<i>Wolf (Canis lupus)</i>		
Aantal dieren	<i>Max. 5</i>		
Sexe (M/V) of beide	<i>M/V</i>		
Ontwikkelingsstadium (indien van toepassing)	<i>Volgroeid</i>		
Leeftijd (indien van toepassing)			
Gewicht (range)			
Herkomst	<i>Wild</i>		

*Een experimentele groep kan slechts bij één type dierproef behoren. Gebruik verschillende groepen om de verschillende dierproeven aan te geven (zender, zender plus transponder, etc.).

Keuze van de gebruikte diersoorten

Leg de keuze van de diersoort uit	<i>De soort is de doelsoort</i>
Is er een kans (genetische achtergrond) op constitutioneel ongemak of risico op aangetast fenotype?	<i>N.v.t.</i>
Behoren de voorgestelde dieren tot een beschermde diersoort?	☐ Nee ☒ Ja
Zo ja: Is het onderzoek gericht op het behoud van de betrokken soort(en)?	<i>Ja, het onderzoek is erop gericht om inzicht te krijgen in (knelpunten in) het gedrag van de wolf/wolven in een door mensen gedomineerd landschap om (in principe) duurzaam samenleven mogelijk te maken.</i>
Richt het onderzoek zich op doelstellingen van essentieel belang (is deze voorgestelde soort de enige soort die geschikt is voor deze studie)?	☐ Nee ☒ Ja
Komen de proefdieren uit het wild?	☐ Nee ☒ Ja
Zo ja, zijn andere niet wilde dieren geschikt voor deze studie?	<i>Klik hier om tekst in te voeren</i>
Is andere wetgeving van toepassing, bijvoorbeeld Omgevingswet (voorheen: Wet Natuurbescherming)? Zo ja, geef dan het nummer	<i>De Zoogdierstichting is in het bezit van een ontheffing in het kader van de Omgevingswet (Ontheffing provincie Utrecht zaaknummer 2022-003171, geldig tot 1 juni 2028).</i>

of kenmerk van de omgevingsvergunning (of ontheffing of machtiging).

Beschrijf de experimentele opzet voor elk experiment of elke groep

Beschrijf hier een overzicht van de gehele experimentele opzet. Beschrijf hoe u de wetenschappelijke vragen onder punt 8 zult behandelen. Zaken die hier kunnen worden ingevuld zijn onder andere:

- Entreecriteria die voor een proefdier of -groep moeten worden gehanteerd,
- Primaire en secundaire uitleesparameters,
- De reden voor elk van de gevraagde groepen,
- Geselecteerde tijdstippen, enz. Wat is de planning van het onderzoek? Fasering. Zijn er go/no-go beslissingspunten tussen de verschillende experimentele groepen of stappen? Wat is de maximale duur dat de dieren in het experiment zullen zijn? U kunt ter verduidelijking een diagram of tijdslijn van de studie toevoegen.
- Vermeld, indien van toepassing, anesthesie en/of analgesie (naam, wijze van toediening, dosis, frequentie).

De wolven die in aanmerking komen voor een halsbandzender (alle volgroeide wolven die in het wild leven op de Utrechtse Heuvelrug) kunnen op 2 manier worden bemachtigd. Dieren die tot zeer dicht te benaderen zijn (tot op minder dan 30 meter) kunnen direct middels een verdovingsgeweer worden bemachtigd. Dieren die zich niet tot op schietafstand van een verdovingsgeweer laten benaderen, kunnen bemachtigd worden met behulp van een strikval (pootstrik). Andere vangmiddelen zijn in het kader van dit studieplan niet mogelijk of haalbaar. De verwachting is dat vrijwel alle wolf/wolven gevangen zullen worden met een strikval en dat het verdovingsgeweer als vangmiddel niet zal worden toegepast. De strikval wordt voorzien van een valalarm, zodat zo snel mogelijk na vangst de faunabeheerder en/of de wildlife dierenarts het dier kunnen verdoven. De faunabeheerder en dierenarts zijn tijdens de periode dat de strikken op scherp staan 24/7 in staat om binnen een uur aanwezig te zijn bij een gevangen wolf (of ander dier). Om de wolf/wolven te verdoven zal het (gevangen) dier ter plaatse verdoofd worden met behulp van een verdovingsgeweer. De wolf wordt intramusculair in de bilstreek geschoten met een Pneu-dart verdovingspijl met hierin 300 mg Zoletil in 1,5 ml. Uitgaande van een (gemiddeld) lichaamsgewicht van 30 kg is dit 10mg Zoletil/kg lichaamsgewicht. De werkzame bestanddelen in Zoletil zijn Tiletamine 100mg/ml en Zolazepam 100mg/ml. Inductie/immobilisatietijd is 5 minuten. Er is geen antidota voor Zoletil en hierdoor zal, afhankelijk van het gewicht van de wolf de recovery tijd 1-3 uur zijn. Als een wolf in het vrije veld geschoten is met een verdovingsgeweer (een wolf die tot korte afstand te benaderen was) wordt deze opgespoord met hulp van een speurhond en zal een naburige veterinaire faunabeheerder gaan begeleiden en de wolf controleren op verwondingen en gezondheid en blijven monitoren. De dan beschikbare dierenarts wordt direct ingelicht als de wolf met een verdovingspijl is geraakt, waarna de dierenarts, binnen het uur, naar de locatie van verdoven toe zal komen. De handelingen, bloedmonster, plukje haar en omhangen van de halsbandzender worden vervolgens uitgevoerd door de aanwezige wildlife dierenarts. De halsbandzender wordt afgesteld op de nekomvang van het betreffende individu en voorzien van een 'breekbandje'. Een stukje katoen wat op een natuurlijke wijze doorslijt, zodat de zender uiteindelijk afvalt. Daarna zal de wolf op een rustige plek (in de directe nabijheid van de plek van verdoven, maar zonder kans op verstoring door mensen, bij mogen komen. Het dier wordt continu gemonitord tot het dier zelfstandig weer wegloopt en daarna gaat het monitoren en observeren door middel van de zender van start. De zender verzend locatiedata via het LoRa-netwerk van KPN worden opgepikt en 'real-time' worden doorgegeven. Daardoor is het dier nauwkeurig te volgen op de Utrechtse Heuvelrug, maar ook binnen de rest Nederland en buiten Nederland als het dier onverwachts vertrekt uit het leefgebied (hoewel het meest nauwkeurig binnen Nederland, doordat het LoRa-netwerk in het buitenland 'gaten in de dekking' vertoont). De zenderdata geven informatie over waar een wolf verblijft en op welke wijze het landschap wordt gebruikt. Bijvoorbeeld of het gezenderde dier enkel in bos- en heidegebieden verblijft of ook stedelijke gebied doorkruist of opzoekt of op specifieke dagen bepaalde delen van de Heuvelrug

vermijdt (ten opzicht van 'random' gebruik van het landschap), etc. De zender zal naar verwachting minimaal een jaar data uitzenden, mogelijk langer.

Wie doet wat? (Kopieer namen uit item 6)

Naam betrokken medewerkers	Omschrijving handelingen
	Toezicht, instructie en begeleiding
	Begeleiding, projectcoördinatie
	Verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample, bloedmonster.
	Verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample, bloedmonster.
	Verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample, bloedmonster.
	Verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen, nemen DNA-sample, bloedmonster.
	Verdoven, hanteren, meten/wegen, zender aanbrengen.
	Afstellen, omleggen en controleren halsbandzender

12. Beschrijf en bespreek het aantal dieren in de experimentele opzet

1. Verwijs naar de primaire uitkomstparameter (welke data verzamel je) zoals beschreven onder item 11
2. Beschrijf de statistische benadering van de data-analyse (bij voorkeur poweranalyse). Vermeld bij een poweranalyse de parameters (uitlezing, standaarddeviatie, effectgrootte, vermogen, alfa) en waarop deze parameters zijn gebaseerd door te verwijzen naar literatuur en/of eerdere ervaringen.
3. Wanneer de gewenste statistische power is vastgesteld op > 0.80 is een motivatie nodig.
4. Beschrijf welk percentage van de dieren die in proef komen ook daadwerkelijk (bruikbare) data gaan opleveren.

Het zenderen van maximaal 5 wolven draagt bij aan de kennis over wolven en geeft inzicht in het terreingebruik van de dieren op de Utrechtse Heuvelrug: waar en wanneer rusten de dieren, welke delen van de Heuvelrug worden 's nachts bezocht, is er een voorkeur voor bos- en heideterreinen, etc. Daarmee kan een eventueel debat over de aanwezigheid van de wolf en de mogelijke interactie met door mensen bezochte gebieden en locaties op basis van data en feiten worden gevoerd. De voorgestelde proef draagt bij aan A: 'onderzoek naar habitatgebruik en rust- of verblijfplaatsen' en B: 'populatieonderzoek'.

Worden de dieren gerandomiseerd aan het begin van het experiment?

- ☐ Ja
- ☒ Nee. Motiveer waarom niet:

Het aantal potentieel te vangen wolven in het gebied is beperkt, waardoor randomisatie niet mogelijk is. Daarom zal elke wolf die voldoet aan de toelatingscriteria worden voorzien van een halsband (met een maximum van 5 wolven).

Volgt de experimentele opzet een geblindeerde benadering met betrekking tot de handeling aan het dier en/of data-analyse?

- ☐ Ja. Licht toe hoe:
Klik hier om tekst in te voeren
- ☒ Nee. Motiveer waarom niet:
Niet mogelijk.

13. Huisvesting (indien van toepassing)

Locatie huisvesting	N.V.T.
---------------------	--------

Locatie experimenten	<i>Utrechtse Heuvelrug</i>
Is de huisvesting anders dan de standaard huisvesting? Individuele huisvesting moet hier ook benoemd worden.	<i>N.V.T.</i>
Is er een kans dat deze niet-standaard huisvesting tot extra ongerief leidt?	<i>N.V.T.</i>
Worden de dieren op verschillende locaties gehuisvest? (vervoer tijdens het experiment)	<i>N.V.T.</i>
Gaat het om wilde dieren die in gevangenschap worden gehouden?	<i>N.V.T.</i>

14. Humane eindpunten

Bij het toepassen van een humaan eindpunt (HEP) wordt een experiment voor een individueel dier of een groep beëindigd voor het geplande einde van het experiment. Het doel van een HEP is om onnodig ongemak te voorkomen. Het dier heeft bijvoorbeeld ongerief dat ernstiger is dan verwacht of niet past binnen de doelstelling van het experiment, het wetenschappelijke doel is bereikt of het wetenschappelijke eindpunt kan niet meer gehaald worden.

Wat zal er worden gedaan om mogelijke pijn, stress of ander ongemak te verminderen of te voorkomen (sedatie, analgesie, niet-standaard huisvesting, enz.)?	Het dier wordt zo kort mogelijk verdoofd. De handelingen (verdoven, aanbrengen van een zender, bloed afnemen, DNA verzamelen en biometrische gegevens opmeten) worden tot een minimum beperkt. De ervaringen en leerpunten van iedere gevangen wolf worden vastgelegd (door de eindverantwoordelijke art. 9) en binnen twee werkdagen na het vangen aan de Ivd gestuurd ter evaluatie. De Ivd zal de evaluatie bespreken met de art 9. De uitkomsten van deze bespreking vormen de basis voor een 'go/no go'-besluit voor de volgende gevangen (en te zenderen) wolf. Mocht de evaluatie negatief uitvallen, dan zullen geen extra wolven meer worden gezenderd.
Is er een mogelijkheid van onbedoeld ongerief voor de dieren en hoe groot is de kans dat dit gebeurt?	☒ <i>Nee</i> ☐ <i>Ja</i>
Toelichting	Niet meer dan het te verwachten ongerief van een vangactie met een strikval (pootstrik), sedatie en het omdoen van een halsbandzender. Voor zover bekend zijn er geen extra risico's onder het voorbehoud dat gevangen roofdieren zo snel mogelijk na vangen (dwz binnen het uur) worden bevrijd. Roofdieren staan wel bekend om hun gevoeligheid om verdoofd te worden (daarom wordt ook gekozen voor een veilig verdovingsmiddel met een minimale kans op ongewenste bijeffecten). Met de strikval is veel ervaring in het buitenland, is veilig in gebruik en leidt daar in de praktijk niet tot extra ongerief (mond. med. Jose Vicente Bao-Lopez, Spaanse wolvenonderzoeker) mits direct (maximaal binnen een uur) het dier uit de strik bevrijd wordt. Om dit te garanderen hebben zijn de betrokken 24/7 beschikbaar en oproepbaar als de vallen geactiveerd zijn en daarom zijn de vallen ook voorzien van een val-alarm.

Op welke indicatie (criteria, gedrag of klinische parameters!) worden de dieren uit de proef gehaald of voortijdig geëuthanaseerd (humaan eindpunt)? Geef aan op welk percentage dieren dit in dit onderzoek van toepassing zou kunnen zijn.	Als door het schieten van de verdovingspijl een humaan eindpunt bereikt wordt omdat de verdovingspijl niet goed wordt geplaatst (als de wolf op een ongelukkige plaats wordt geraakt) of als de wolf ernstig gewond raakt. Dan wordt in overleg met de (wildlife) dierenarts(en), de onderzoekers en personen betrokken bij dit onderzoek besloten of het dier zonder zender direct vrij te laten, mits de kans op overleving reëel wordt geacht, of dat het dier gedood moet worden. De eindbeslissing ligt bij de aanwezige dierenarts. Opvangen en behandelen van een gewonde wolf is onmogelijk door afwezigheid van een opvangcentrum in Nederland en omdat wolven veel te stressgevoelig zijn voor behandeling in een opvang. De kans op bovenstaande scenario's wordt nihil geacht.
---	--

15. Bestemming van de dieren na de experimenten

Gedood in relatie met het experiment?	☒ Nee ☐ Ja (beschrijf methode)
Gedood na het experiment?	☒ Nee ☐ Ja (beschrijf methode)
In leven gehouden na het experiment	☐ Nee ☒ Ja
Kunnen de dieren door anderen worden hergebruikt?	☒ Nee ☐ Ja
Gaat het om een experiment met wilde dieren?	☐ Nee ☒ Ja
Zo ja, gaat het om een experiment met wilde dieren in hun biotoop?	☐ Nee ☒ Ja
Gaat het om een experiment met wilde dieren in een binnenfaciliteit of lab?	☒ Nee ☐ Ja
Zo ja, worden de dieren na een verblijf in het instituut teruggezet in het wild?	☐ Nee ☐ Ja
Zo ja, gaan de dieren terug naar de oorspronkelijke plek waar ze gevangen werden?	☐ Nee ☐ Ja
Gaan de dieren naar een andere locatie?	☐ Nee ☐ Ja
Beschrijf het traject van het terugbrengen van de dieren.	<i>Klik hier om tekst in te voeren</i>
Leg uit en motiveer dat de dieren een eerlijke kans hebben om te overleven/hun 'normale' leven voort te zetten.	<i>Klik hier om tekst in te voeren</i>

16. Inschatting van het ongerief

Ongemak als gevolg van andere omstandigheden dan de eigenlijke experimentele handelingen:

	Groep 1	Aard van het ongerief	Mate van ongerief licht/matig/ernstig	Welk percentage van de dieren betreft dit
Onbedoelde risico's tijdens het vangen	<i>N.v.t.</i>	Klik of tik om tekst in te voeren.		
Anders (invullen indien van toepassing)				

Ongerief als gevolg van elke experimentele handeling:

Experiment/groep	Handeling	Aard en duur van het ongerief	Inschatting van het ongerief licht/matig/ernstig	Percentage van de dieren
<i>Groep 1</i>	<i>Vangen met strikval (pootstrik met valalarm)</i>	<i>Dier wordt zo snel mogelijk (binnen uur) na vangst verdoofd. Licht ongerief mogelijk omdat het niet meer 'weg kan'.</i>	<i>Matig</i>	<i>100%</i>
<i>Groep 1</i>	<i>Verdoving</i>	<i>Gevangen dier wordt zo kort mogelijk verdoofd: 1-3u. Dier moet weer wakker worden na de verdoving wat desoriëntatie met zich mee kan brengen.</i>	<i>Matig</i>	<i>100%</i>
<i>Groep 1</i>	<i>Hanteren, meten, wegen</i>	<i>Biometrie opmeten gebeurt onder verdoving.</i>	<i>Geen</i>	<i>100%</i>
<i>Groep 1</i>	<i>Dragen van halsband</i>	<i>Gezenderde dier zal even moeten wennen aan de zender en dragen van de halsbandzender. Maximaal 18 maanden.</i>	<i>Licht</i>	<i>100%</i>
<i>Groep 1</i>	<i>Nemen van een DNA-sample</i>	<i>Nemen DNA-sample gebeurt onder verdoving.</i>	<i>Geen</i>	<i>100%</i>
<i>Groep 1</i>	<i>Verzamelen van een bloedmonster</i>	<i>Nemen bloed-sample gebeurt door dierenarts onder verdoving.</i>	<i>Geen</i>	<i>100%</i>

Cumulatief ongerief tijdens het gehele experiment

Experiment/groep	Mate van ongerief in CCD project	Mate van ongerief in dit studieprotocol
<i>Groep 1</i>	<i>Matig</i>	<i>Matig</i>

17. Literatuur die relevant kan zijn voor de beoordeling van de commissie (graag zo kort mogelijk)

18. Naam of handtekening

Verantwoordelijke Artikel 9 functionaris:	<i>Handtekening</i>
Datum:	<i>1-10-2025</i>